

Karnevalen som eget samhälle

Sociologen Gert Nilson visar hur karnevalen under medeltiden blev egna samhällen snarare än avbrott i träldom och feodalism. Själv bor jag i Hammarkullen och sista helgen i maj tar jag ledigt tre dagar för att vara med på Sveriges äldsta karneval: Hammarkullekarnevalen. Första gången jag deltog i mitten på sjuttio-talet var jag tonåring. Några år senare, från åttiotalet, fick vi redan i februari på torg och gårdar runt om i Hammarkullen vara med när Chile Lindo och bolivianska dansgrupper övade och provade dräkter. För mig börjar karnevalen därför i februari och intensifieras i april genom alla förfester. Under sommaren är många i Hammarkullen arbetslösa eller lediga från skolan. Så varför inte fortsätta karnevalen hela sommaren?

När det ekonomiska överskottet i Venedig under 1700-talet var stort "pågick karnevalen ... ofta i ett halvår", enligt Gert Nilson. Överskottet "kunde förbrukas av såväl hög som låg"[1]. Karnevalssamhällena kan ses som likvärdiga med feodala, borgerliga och kyrkliga samhällen. Dessa samhällen levde sida vid sida snarare än inuti en väldig container-feodalism.

"Karnevalslivet utgjorde en egen värld klart skild från" de feodala och kyrkliga världarna "med sina hierarkier och skiktningar" Karnevalen skapade "en annan värld av frihet, gemenskap, jämbördighet och överflöd, i vilken kampen fördes mot allt stelnat, och där det odefinierade, det tillblivande och det föränderliga betonades." Folk agerade som "jämbördiga och möttes utan de barriärer som ålder, egendom, yrke och kast vanligen utgjorde."[2].

Karnevalen bygger revolutionära samhällen

"Karnevalen utspelades inte på en scen för en publik, där fanns ingen åtskillnad mellan deltagare och åskådare. Alla levde karnevalen, i enlighet med dess egna regler"[3] och ordningar.

"Karnevalen var ingen vilopaus i en ansträngande vardag, som nutidens fester vanligen är." "Karnevalen var ett ... förverkligande av ett visst ideal: förändringen."[4]

Karnevalen byggde upp intensiteter och resonanser av ifrågasättande, parodi och relativiserande av allt etablerat: "såväl sanningar som auktoriteter" Gert

Nilson berättar att ett typiskt inslag var den parodiska kröningen och därpå följande avsättningen av en karnevalskung. Karnevalens bilder av förändring var ofta tvetydiga, där fanns ... högt och lågt, vishet och dårskap, uppbyggande och neddrivande.”[5]

Karnevalen utvecklade queer-praktiker där män uppträdde som kvinnor, där kvinnor uppträdde som män, och även 'queera' klasspraktiker där präster blev tiggare, trälarna blev herrar. Det är inte säkert dessa praktiker undergrävde ordningen i kyrkan eller i feodala eller kapitalistiska samhällen. Rollomkastningar kunde utnyttjas som säkerhetsventiler.

Men man behöver inte förstå karnevalen som [protest](#) eller som reaktivt motstånd mot andra samhällen. Karnevalen är inte främst en negation, den var ett positivt skapande. Den levde sitt eget liv och fastnade inte i en trotsig motspiegel av andra samhällen. Karnevalen var mer proaktiv än reaktiv, mer [postprotest](#) än protest.

Kedjor av imitation istället för centralstyrning eller påverkan

Karnevalen utvecklade innovativt egna praktiker som kunde imiteras, användas och spridas. Artonhundratals sociologen Gabriel Tarde skulle kalla detta för kedjor av imitationer. Karnevalen revolutionerade och förändrade inte centralt, genom styrning. Karnevalen mångfaldigar centrum, istället för att centralisera till enhetlighet. Alla dessa centrum (torg, fester, stilar, högtider, tidpunkter) kunde hamna i resonans och dissonans med varandra eller med feodala och kyrkliga centrum. Karnevalerna mångfaldigar ordningar snarare än avskaffar dem. Karnevalerna skapade samhällen ”i ständig tillblivelse”[6].

Karnevalen skapade sina egna värdesystem där ”arbetsflit, anständighet, ordning, självbehärskning, sparsamhet och värdighet” kunde trängas undan av värden som ”generositet, spontanitet, allianser, kärlek och glädje i oordningen”[7].

”Under 1600- och 1700 talet urvattnades dock karnevalskulturen och den blev alltmer tillfällig och trivial. Kvar blev parader genom gatorna kantade med åskådare.”[8] Karnevalerna som hade blivit egna jämbördiga samhällen urvattnades och blev ”till korta avbrott i vardagen. Från en anda av frihet, till

ett semesterfirande. Från ett allmänt deltagande till huvudsakligen åskådande.”[9]

Från att börja leva ett eget samhälle med egna ordningar blev karnevalen en energikälla för feodalsamhälle och livegendom, och senare för kapitalism och lönearbete. Karnevalen förvandlas till ”en säkerhetsventil genom vilken maktens förtryck kunde vädras ut temporärt”[10].

Genom att göra karnevalsdeltagarna till åskådare görs karnevalen till bröd och skådespel för folket vilket ”ofta räddat Makten. Tillåtna och förväntade och ritualiserade protester kan bevara och stärka den etablerade ordningen.”[11].

Karnevalens återkomst

Idag har karnevalen och liknande intensiva samhällen en motsvarande möjlighet som i Venedig på 1700-talet. Gert Nilson lyfter fram sociologisk forskning som visar att snart bara 30 procent av befolkningen behöver lönearbete. Eller att vi bara behöver lönearbete 30 procent av arbetstiden. De enorma överskotten som genereras idag behöver inte gå till de rika, till enorma byråkratier för stater eller storföretag, till aktieägare eller till krigsmakter. Överskottet kan fördelas så att det blir möjligt att överskrida Venedigs magiska 50-50 gräns på 1700-talet. Då blir det möjligt, enligt Gert Nilson med: ”Karnevaler som pågår åtta, nio månader om året. Ett liv som vi idag inte ens kan föreställa oss. En allas fest för livet.”[12]

Detta möjliggör en brytning mellan ”åtskiljande av deltagare och åskådare”, ”Alla kan vi handla, alla griper vi in”. Vi behöver imitera karnevalen så att: ”Vi som deltar är i majoritet, de som åskådar i minoritet.” [13] Detta bryter med proteströrelsernas negativitet, besatthet av att vara emot. Detta bryter också med vänsterpraktiker där vissa är föreläsare och andra åhörare, där vissa sjunger revolutionära sånger och andra är publik.

Karnevalen är en möjlighet att bygga nya ordningar: ”Här bryts regler och nya krävs.” ”Karnevalstidens påtagliga brott mot grundläggande spelregler, för att inte säga orgie av rollomkastningar, stimulerar till omprövning, experiment och sociala uppfinningar.”[14]

Karnevalen bryter med proteströrelserna:

- Istället för att föreställa sig Samhället som synonymt med nationalstaten mångfaldigas samhällena. Det finns inget centrum protesten kan vända sig emot.
- Istället för inuti Samhället upptäcker man en rad samhällen bredvidvarandra och hur dessa ständigt kopplas, kopplas om, kopplas isär, kopplar av.
- Istället för att påverka de så kallade styrande skapas i karnevalen direkt tillblivelse som sedan kan imiteras och bilda långa imitationskedjor. Repetition, imitation, kopiering och återskapande ersätter påverkan av styrande eller opinionen.
- Istället för att bekräfta kapitalistiska eller nationalistiska samhällen genom [negativa protester](#), genom inverterade speglingar, särskiljer karnevalen sig och mångfaldigar sina egna ordningar. Dessa nya pulser och rytmer erbjuds alla; ungefär som fri programvara i opensource-rörelsen. Ifall du spelar våra rytmer så spelar vi era rytmer! Varför leva i ett nej när vi direkt kan börja leva det samhälle vi vill ha.
- Istället för att reducera ordning till styrning och centrala hierarkier skapas ordning genom resonans, rytmer och pulser som man följer, utvecklar eller bryter med.

Per Herngren

2009-08-31, version 0.1

Referens

Gert Nilson, *Ett. Två. Tre. Det sociala livets grundfigurer*, Göteborg: Korpen, 2008.

Fotnötter

[1] Gert Nilson, *Ett. Två. Tre. Det sociala livets grundfigurer*, Göteborg: Korpen, 2008, s 197.

[2] s 193.

[3] s 194.

[4] s 193-194.

- [5] s 194.
- [6] s 194.
- [7] s 197.
- [8] s 194.
- [9] s 195.
- [10] s 196.
- [11] s 196.
- [12] s 197.
- [13] s 197.
- [14] s 198.